

1

1

9

7

9

ajakiri

र

Toimetuse ja talituse:

A J A K I R I

2661 Kingston Rd.
SCARBOROUGH, Ont.
M1M 1M3 CANADA

Esindus Skandinaavias:

Enno Klaar
Grindsgatan 52, I
S - 116 57 STOCKHOLM
Tel. 08 - 42 45 59

(Aastatellimine: rkr. 50,
postgiro nr. 12 77 47-4
Stockholm.)

Esindus Austraalias:

Tiia Raudma
11/19 Waruda Street
KIRIBILLI NSW 2061
Tel. (02) 929 - 4726

(Aastatellim.: A\$ 9.-)

Nr. 3(21) toimetanud:

Vello Salo (tegevtoime-
taja, tel. (416) 265-2458)

Vello Soots
Henno Sillaste
Heino Jõe
Käbi Lokk
Lembitu Ristsoo

Tiit Telmet (kujundus)
Tõnu Mägi (talitus)

Aastatellimine: (6 numbrit): \$ 10.-
(Selles hinnas ka õhupostiga
saatmine ülemeremaadesse.)

- 1 Tõel pole kodumaad
- 2 Porno-„Aja Kiri“? (Lugeja veerg)
- 4 Parem „Aja Kiri“! (Toimetaja veerg)
- 5 Ideoloogia eliksiir / Paul Reets
- 9 METROO Kultuuripäevad / Enno Klaar
- 12 Naistekirjandusest (Enel Melberg)
- 15 Usun oma ajasse (Peeter Umbli)
- 17 Teised lehed
- 18 „Poolpäevaleht“
- 24 Mis? kus? kellele? / Enno Klaar
- 26 MÜ kolmteist
- 28 Kunstnikud kotist! / T. Virkhaus
- 30 Õlikriis / A.L.
- 31 VEKSA seminar (Aino Lokk)
- 32 Vahtkonnavahetus / Ilmar Mikiver
- 34 Veel „Käokirjast“ / Harri Mürk
- 35 Teateid: Trent 79

VEKSA seminar

Toimetusele saadetud

Raamaturiial

Veritas non habet patriam – tõel pole kodumaad, ütleb üks vana ladina *dictum*, mille autor (sedakorda vabandataval põhjusel) soovib anonüümseks jääda. Ütlus, mida võiks tõlkida ka „tõde on kodumaatu“ või koguni „tõde on pagulane“, tuleb meelde ühe äsjase tüliküsimuse puhul.

Nimelt kirjutas *Välis-Eesti* (12.10.78:7): .. *Jaak Kangilaski loeng oleks kindlasti väärt ilmuma esseeformis välismaisele auditoriumile. ...*

Eesti Vabariigi 61. aastapäeval astus niisugusele koledale mõttele otsustavalt vastu *Teataja* (24.2.79:2): „...*ei sobinud 'Teataja' ideoloogilisse maailmapilti.*“ Põhjused: „Kangilaski on ENSV Riikliku Kunstiinstituudi marksismi-leninismi kateedri juhataja“; 2) ta rääkis ainult sellest *estti kunstist, mida ta näinud on* – olgugi et nimetas selgesti, et ei saa rääkida kunstist, mida ta näinud pole (s.t. väliseesti omast).

Oletagem korraks, et härra Kangilaski on Oberfeldmarschall ja Rüütliiristi kavaler Hitleri armust – ning peab ühe vägeva loengu eesti kunstist kogu tema ulatuses, aga *sandi kvaliteediga* loengu. AK arvab, et seda ei tasuks ei trükkida ega lugeda kellelgi. Välja arvatud ehk vaenlastel – „tähtsa mehe“ mahategemiseks.

Oletagem aga nüüd, et sm. Kangilaski on Poliitbüroo liige ja Lenini ordeni kavaler Stalini armust – ning peab ühe loengu kunstist ENSV-s, aga *toreda kvaliteediga* loengu. AK arvab, et siis tasuks seda trükkida. Ja lugeda – kogu maailmal, autori isiklikud vaenlased kaasa arvatud. Ja et vastupidist käitumist peaks demokraatlikult mõtlev inimene nimetama *diskrimineerimiseks*.

Sest tõel ei ole kodumaad – tõde jääb tõeks alati, ükskõik kes ja kus teda välja ütleb. Kui talle aga väliseesti ajakirjanduses mujal asüüli ei pakuta, siis *Aja Kirjas* alati.

Muide: kas pole põhjust rõõmu tunda, et marksismi-leninismi kateedri juhataja tunneb hästi kodumaa kunstiajalugu?

... *Aja Kiri* on tore. Loen kaanest kaaneni, nii kui kätte saan. Võrdlus *Managa* tuleb paratamatult esile. Eelarvamuseks on, et *Aja Kiri* on kergemat laadi brošüür ja et *Mana* on tõsine kultuuri-ajakiri, mille lugemiseks tuleb aega varuda. Sellega jääb *Mana* tihti lugemata ja selles olev „kultuur“ ammutamata. Siiani on *Mana* pidanud üksipäini olema umbes *Looming*, *Sirp* ja *Vasar* ja *Noorus* (esimeste trükiproovide osas) kõik kokku. Paistab, et *Aja Kiri* hakkab osaliselt seda koormust kandma ja loodan, et sellega saame kaks elujõulist ajakirja. Võibolla *Aja Kirja* terve kasv soodustab koguni veel teiste trükiste ilmumist.

SISU Mitmekesine ja huvitav ja muutumas veelgi mitmekesisemaks ja huvitavamaks. Võibolla veidi igavavõitu on artiklid mida liigitaksin „kohalikuks klatšiks“, näit. MÜ, MÜA, Metroode kokkuvõtted, *Vargamäe* arvustus, *Kungla kolmkümmend*. Ürituste kirjeldused muutuvad huvitavaks siis kui lugeja saab nende kaudu ka midagi sisulist, näit. *Ajaloo-sümposium* *Torontos* (2/78). Või näiteks oleks võinud pikemalt kirjeldada ühte *Kungla* lavastust, s.t. edasi anda seda, mis teeb *Kungla* rühma tõesti eriliseks. Või intervjuu *Toomas Metsalaga*, kes on omamoodi haruldane etnoloog.

FORMAAT Brošüürlikkus vahest sunnib mõtteid koondama ja keelt taltutama. See soodustab ka vist odavamalt ja tihedamalt trükkimist. Kui ajakirja 76.a. number ilmub 79.a. alguseks, keelduvad paljud tellimast juba põhimõtteliselt. On hea kui meil on vähemalt üks „rahva häälekandja“, mis kannab praeguse rahva praegust häält ja ei muutu ajalookirjaks, mida meil on ju mitmeid.

KEEL *Aja Kirja* hoiak keele suhtes teeb minutaolisele „kultuuri tegemise“ kättesaadavamaks. Oletades sisulist sobivust, võetakse kaastöö vastu, ilma et keegi naeruvääristaks tööd puht keele pärast. Loodetavasti naeruväärset keelepruuki ka parandatakse. (Julgustavaks on ka „lihtsurelike“, mitte ainult „kultuurlaste“ kaastöö).

Mis puutub „õigete vormide tuupimisse“: suurem osa siinseid topiseid ja hulk muumiaid (AK 6/77, 6/78:8j) pole kunagi elanud eestikeelses keskkonnas ega tuupinud eesti keele vorme. Tulemuseks on, et keelevaistu ei saa usaldada ja igat sõna või vormi peab üksikult kaaluma, sõnaraamatust

või grammatikast üles otsima, ümber asetama lihtsamasse või tuttavamasse formaati, teadmata kas lõpuks sai õieti (arusaadavalt, selgelt) öeldud või mitte. Lugemise teel olen omandanud üsnagi suure sõnatagavara, võibolla isegi arendanud keelevaistu (endal võimata öelda), aga mis sellega peale hakata? Kui tahan ise keelt kasutada, jään nende tuupimata vormide taha takerduma. (Kui ise käisin täienduskoolis, siis minu teada ainukesed Põhja-Ameerika mandril asuvad koolid, kus jõuti astmevahelduse seletamiseni, olid Baltimore ja Toronto keskkool. Korralikust vormiõpetusest, rääkimata lause- või tuletusõpetusest, ei saa siis juttu ollagi.)

LEVIK Saadan Teile teise AK tellimise, mida palun kasutada proovinumbrite saatmiseks. Olen juurde lisanud nimekirja eestlastest, kes ehk oleksid Aja Kirja tellimisest huvitatud. Loodetavasti osa on juba tellijad.

Ei mäleta, et *Vaba Eesti Sõna* oleks kunagi *Aja Kirja* rünnanud või üldse selle olemasolu tunnustanud, nii et tuleb proovinumbrite näol propagandat teha. Kui proovinumbreid küllaldaselt välja saata, eks hakka *VES* sõimama ja siis saab hulka „prii reklaami“. Teine võimalus on muidugi *Porno-Aja Kiri* välja anda (on juba kollaste kaantega) – siis on pahandust maailm, aga ostetakse viimse koopiani ära.

K.T., Boston, Ma.

Selle
numbri
näod

METROO Kultuuripäevadelt (ülevalt vasakult, lk. 10): Peeter Umbliia loeb oma loomingut. Bariton Mart Jürisoo laulis; Jaan Seim laulis ja mängis ka. Enel Melberg (Enno Klaar'iga) jutustas oma loomingust.

MÜ juhatuses koosolekult (lk. 27): Marga Raudsepp (süles tütar Laine) arutab **MÜ** 79 lasteaia küsimusi, mis on tema hooliks; Käbi Lokk juhatab koosolekut; Tõnu Altosaar ja Vello Soots võtavad sõna; ühiselt **MÜ** materjale välja saatmas: Helge Kurm, Tõnu Altosaar, Kalle Medri, Anne Kõresaar, Käbi Lokk, Aino Lokk, Kaja Telmet; kuulavad Asta Lokk, Inga Eichenbaum ja Vello Salo.

Toimetus loeb alati suure huviga kriitilisi kirju ja tänab uute ideede eest. „Pornonumbri” idee oli kahtlemata uus – ja kuna seda ala pole eesti keeles suuremat trükis viljeldud, võiks niisugusel erinumbril tõepoolest tugev kõmu- ja reklaamiefekt olla. Siiski: kõmu ja „efektid” ei istu nagu AK-le, arvab toimetus. Sellepärast jääb niisugune number küll tegemata; Aja Kiri sooviks ikkagi omal alal nii sisukas ja huvitav olla, et teda rohkem tellitaks – kuna teda ta omal alal kiidetakse. PAREM Aja Kiri niisiis!

Parem Aja Kiri ei ole mitte ainult toimetuse teha: lugejate soove teadmata ei saa neid keegi täita. Selleks saadamegi nüüd teele ankeedi (mis tehnilistel põhjustel eelmise numbriga kaasa ei jõudnud). Toimetuse sooviks on, et IGA lugeja jõuaks veendele: veelgi parem Aja Kiri ON KA MINU TEHA – ning täidaks-saadaks ankeedi KOHE, enne kui asi meelest läheb.

Ülemal jutuksolnud lugejakiri näib arvavat, et New Yorgi eesti lehel peaks olema midagi AK vastu. Tahaksime toonitada, et AK soovib heanaaberlikke suhteid eranditult kõigi perioodiliste väljaannetega. On loomulik, et me võime mõnes asjas eriarvamisel olla, kuid AK ei kavatse niisuguselgi juhul kellegi vaenlaseks hakata. Mis VES-i oletatavasse vaikimisse puutub, siis tekib see mulje küllap sellest, et see leht avaldab üldse harva rubriiki „Toimetusele saadetud kirjandust”. Kuid kus seda on registreeritud, on Aja Kiri ära toodud samadel alustel teistega (näit. VES 14.6.79:11).

Selles numbris stardib meie rubriik „Teised lehed”. Ootame selles asjas lugejate kommentaare. Üldse: oleks hea, kui saaksime ankeedi lühivastuste kõrval pikemaid-põhjalikumaid seisukohavõtte.

Toimetus jääb huviga ootama ankeedivastuseid.

ehk *Sigtuna linna teine ja ilma armuta äravõitmine.*

Paul
Reets

Eesti (ehk meie rahvusliku) ideoloogia sünniaega saab õigegi täpselt määrata ja see viib meid eestlasteks (ära sele-tatult: rahvuslikeks eestlasteks) saamise ajastu algusse. Aastatel 1868 - 70 pidas Carl Robert Jakobson kolm ettekannet Eesti ajalooost Tartu „Vanemuise“ saalis. Hiljem trükituna ongi nende üldiseks nimetuseks saanud ja jäänud *Kolm isamaa kõnet.*

Eriti just esimene nendest kolmest kõnest omab üleskutsele omast kaasakiskuvust, kus teadmistega eesti rahva ajalooost anti eelkõige tunderikkust eesti rahva saatusest. Kõne ise on küll pikk, kuid otse hämmastava löögijõuga tulevad sealt esile kolm olulist lööklauset – ehk, nagu Jakobsoni kaasaeg ütles: äratusliku mõjuga sõna. Lõppude lõpuks oli ju tege-mist ärkamisajaga ja nii olid Jakobsoni sõnad õigel ajal ja õiges kohas öeldud. Äratuslikud sõnad ise kõlavad järgmi-selt: *Tõesti, see aeg oli eesti rahva valguseaeg!* „Valguse-aja“ all mõtles Jakobson Eesti ennemuistset iseseisvuse aega. Sellele järgnevat aega nimetab ta pimeduse ajaks: *Et see aeg eesti rahva pimeduse aeg olnud, kes tahaks seda valeks teha? Kolmas väide kõlab sedasi: Aga pimedus ei kes-ta igavesti ja tõusev koit hommiku poolt ju kuulutab hele-dat valgust: meie keisrihärra arm oli see koit, mille ees pimeduse tegudel enam pidamist ei ole.*

Välja arvatud armulikule keisrihärrale omistatud pimeduse võitmine on need kolm teesi meile kõigile tuntult tuttavad, isegi neile, kes Jakobsoni kõnesid pole lugenu-dki. Valguse aeg, pimeduse aeg, koidukuld! Need on siis meie rahvusliku ideoloogia alusmüürid, millele on rajatud kõik „isamaa kõned“ tänaseni välja.

Lisandeid ja ilustamisi on ju rohkesti lisatud, kuid põhi-teesid on jäänud muutmatuks. Üks lisanditest on muidugi 700 - aastane orjaõõ, sest Jakobson leppis siiski ainult „pimeduse aja“ nimetusega ja sellegi kestvus oli meil nüüd kasutamisel olevast orjaõöst saja aasta võrra lühem, seega 600 aastat. Sest Jakobsoni koitki on meie meelest õõ.

Võiks ju küsida, et millest selline ajaline ja ka sisuline erinevus tuleb, kuid jätame selle piinliku küsimuse ja lepime sellega, et oleme paremad matemaatikud kui Jakobson seda olla oskas.

Tõele au andes: meie ei ole mitte ainult paremad matemaatikud, vaid koguni suured, suured matemaatikud. Vähemalt oma rahvuslike ajastute väljarehkendamises. Nii näiteks ilmus kunagi pakulehtedes teade pealkirjaga: 300 aastat eesti gümnaasiumi Sigtunas. Seda silmates tekkis huvi, isegi lootus, et arhiivides on avastatud andmed eestlastele määratud gümnaasiumi olemasolust heal Rootsi ajal. Ei midagi taolist! 300 aastat oli saadud eesti pagulasgümnaasiumi lõpetajate arvu korrutamise kooli kestvuse aastatega... Järjekordne Sigtuna linna ilma armuta äravõitmine!

Vastavalt sellele on ka meie orjuseõ valem õige lihtne, kuigi ehk veidi pikavõitu. Orjus on seaduslik mõiste, ori on see, kellel puuduvad õigused ja keda saab osta ja müüa. Selline seadus hakkas eesti talurahvale kehtima 1740.a. antud dekreediga. Ehk Jakobsoni sõnadega öeldult: keisriproua arm oli see pimedus, mille sees valguse tegudel enam pidamist ei olnud.

Jakobson muidugi ei julgenud niisugusest hullust loost iit-satadagi ja keskendas oma ajaloolised tähelepanekud aastale 1819, mil pärisorjus kaotati (Eestimaa kubermangus 1816). See oli see koit, mis paistma hakkas ja mille valgusel ka meie 700-aastase orjaõ valem valguse kätte peaks tulema. Ja tulebki! Sest eks ole: $1819 - 1740 = 700!$

Nüüd on meil siis meie orjaaeg teada: see on endiselt 700 aastat ja näitab aina kasvamise tendentsi – ning sellega peame juba leppima. Vähemalt meie aja isamaa kõnesid kuulates ja lugedes. Nii et põliselt vaba Põhjala rahvas ja 700 aastat orjaõöd! Kui sellised vaatlused esineksid eraldi peetud kõnedes, siis võiks sellega veel kuidagi leppida – et üks on tingitud äärmuslikust optimismist ja teine sama äärmuslikust pessimismist. Pahatihti aga nad esinevad ühes ja samas kõnes, nagu ühe hingetõmbega öeldult. Kahtlust, et sedasi ikka olla ei saa nagu pole olemaski. Ent siia ongi koer maetud: kahtluse puudus just annabki ideoloogiale õige mõõdu. Teda võetakse vastu nagu ühe sõõmuga.

Ideoloogia eliksiir keedetakse oleviku hädadest, soovidest ja eks ka rõõmudest nendele lisaks. Ilmselt on see vajalik ja ülimalt tundeline on see vajadus peale selle. Kes kord ideoloogia prillid omale nina peale kasvatab, see näeb õige palju, aga ta ei vaata mitte midagi. Ideoloog – olgu kõneleja, olgu kuulajaskond – on oleviku-olevus. Minevik kui ajalugu on temale see mugav marjamaa, kuskohast ta omale keelepärast magusat või kibedat otsib ja ka leiab. Temale ajalugu ei tohigi muud olla kui valitud faktide antoloogia.

Ajaloo juhtunud asjaolud võivad olla (ja tihtipeale ongi) raskemad, karmimad ja oma olemuselt tõelisemad kui tunde-rikas nõrin 700-aastasest orjaööst. Kuid seda ebasobivamad on sellised asjaolud ideoloogiale: nad olid ja on edasi *reaalsemad*.

Reaalsemad! See on see uksepakk ja läveesine, millest ideoloogi jalg üle ei lähe, vea või seitsme härjaga. Üle reaalsuse läve teda viia ei saa. Teadmisi asendab ta õige usinal kombel uskumisega, ja kus tõesti usku vaja läheb, seal ta ainult „teab“. Ühe sõnaga: ta on teatud a priori tunnetest ülirikas, aga reaalsusest vaene. Mis vaene: ta on suurem-möödulisest reaalsuse tunnetamisest täiesti lage, sest suurem-mööduline reaalsuse tunnetus haarab endasse möödunust tulenemise koos tulemisega, kaasaja nii nagu see on ja kuidagi omab seal ka tulevik mitmeti seadusepärasema perspektiivi.

Ideoloogile ei ole midagi võõramat kui reaalsus ise, olgu see reaalne möödunus või olgu ta tänases. Ta elab täiesti isoleeritud olevikus, milles olemus moondub olendiks. Minge liblikas, kes nautides kirub kurjalt kapsaussi pilve taga. Valgus ja pimedus, öö ja koit on armulise tsaarikotka noka vahel. Tema näeb ainult kotkast, piltlikult öeldes.

Muidu ei oleks seletatav, kuidas siis kui president Ford mõned aastad tagasi poetas ühes kõnes märkuse USA tõelise-
sest Ida-Euroopa poliitikast (õieti küll ainult nn. satelliitriikidesse suhtumisest, tõttasid ka meie võitlejad järjekordselt suurde ja otsustavasse võitlusse. Muidugi ei olnud Fordi sõnad midagi ennekuulmatut: taolist oli juba

postipapa Jannseni tsensorist poeg Harry oma kaasmaalaste nõuetest ütelnud: neil juba vabadusi küllalt, rohkemat ei ole vaja. Väga võimalik, et ägedatele võitlejatele tsensor Harry meelde tuli, sõjakäik oli kui sandi saunaminek: alandlik küürukene seljas, sõnadest nuustik kaenlas – armulikku presidendihärrat süüst puhtaks pesema!

Ehk isegi õige tegu ja sellisena etteheiteid mitte ära teeninud. Imeline oli ikkagi see, et seda peeti võiduks. Võit! Jah, see ongi ideoloogia võit. Ideoloogile on kõik olevik, ilma tulemiseta ja ilma minemiseta, ja see olevik koosneb ühestainsast, aga väga suurest sõnast: võit. Nendele on kõik üksainus võit.

Mida pimedamast urkast ja koledamast orjaööst* tuled, seda suurem on võit. Saavutus! Eks seegi ole saavutus, et meie rahvusliku koidukulla ideoloogia on kestnud 110 aastat ja aina hullemaks läinud. Orjaaega on tublisti venitatud, pimedusest tehtud pilkane öö ja ei tea mida veel juurde ja lisaks, kontrastiks ja meie meeste kanguseks. Eestlane, mis sõnana peaks ju olema omadussõna, on saanud nimisõnaks, ta on A ja O, nagu hundi kaks silma pilkases pimeduses – ja haledatel ulgumistel ei ole otsa ega äärt.

Meie elu nagu peaks siis nii olema – ja ometi ei pea ta nii olema. Mis saja aasta eest oli õige, ei pruugi enam meie ajas ja oludes sõna-sõnalt õigustamist leida, veel vähem juba täiesti mõttetuks saanud korrutamist. Mida ehk siiski teha saame on see, et reaalsuse mõõdupuuga mõõdame ise ... oma võidurikast sõnade valingut. Oleks nagu ausam – ja õigem ka.

*Orjuse teemal vrd. ME 15.3., 29.3., 5.4., 26.4., 10.5., 24.5., 31.5. ja 14.6.79. kõikjal lk. 2 (toim. m.).

Enno
Klaar

REEDE: kerge sissejuhatus

Film *Kolme katku vahel* (vrd. AK 5/76:29) on sisse mängitud kümme aastat tagasi, enne kui samanimeline Jaan Krossi romaan jõudis ilmuma hakata. Filmi režissöör ja lavastaja Virve Aruoja (kes nüüd elab Rootsis pea pool aastat juba) viibis meie ettekandel ja jutustas lühidalt tüki tegelikust väntamisest.

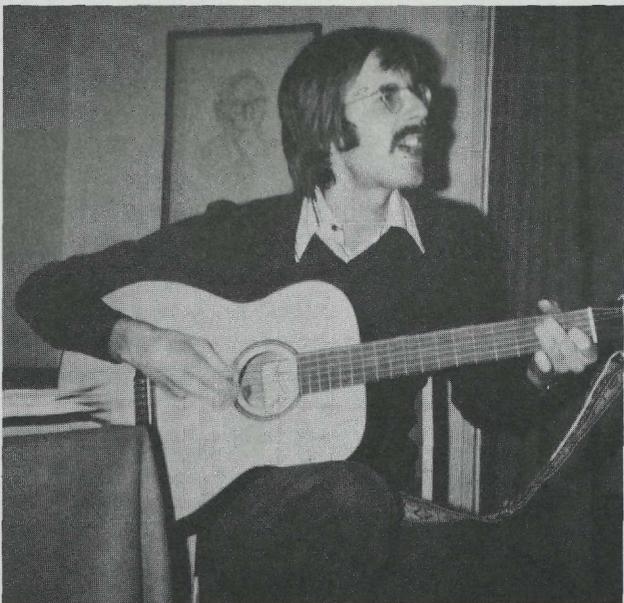
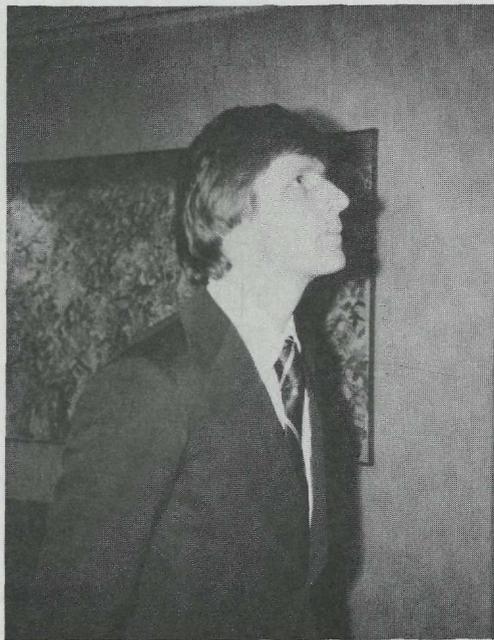
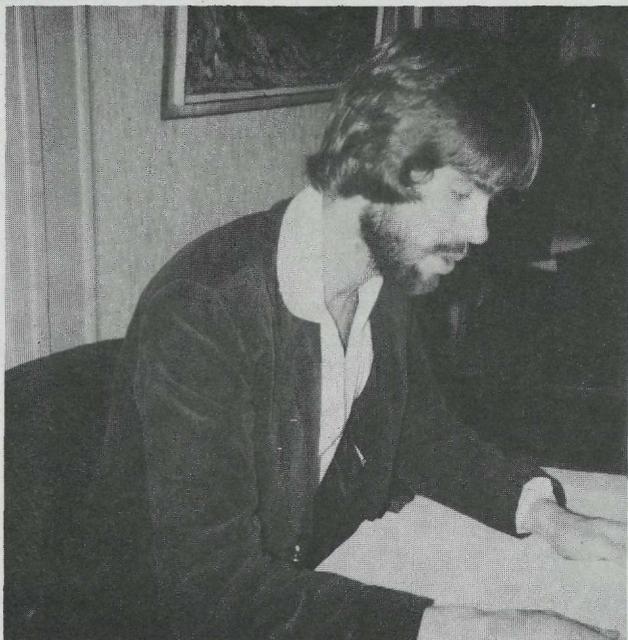
Üldmulje filmist jäi hea, arvestades neid väikseid ressursse, mis oli kasutada (peale hästisäilinud linnamüüride ja interjööri-võlvide, tolle aja riietuse ja tosina näitleja peaaegu muud ei olnudki). Filmi esimene pool oli raskesti jälgitav ja raasuke igav (arvatavasti tugeva kärpimise tagajärjel, kohandamaks filmi nõuetavale pikkusele). Teisel poolajal hakkas vaatleja ikka rohkem välisilma unustama ja filmi sisse elama. Võis ka konstateerida, et eesti näitlejatel on ikka edasi kergem matsi kui härrat usutavalt mängida, ja et filmi sõnum — mis ta ka oli — oli nõrk. Aga võibolla ka meelega, võrdlemaks Eestimaa nüüdseid, teistmoodi olusid Balthasar Russowi aja omadega.

Filmi vaatas 95 isikut, kellest kolmandik siirdus EÜS-i ruumesse end lõbustama — peale Jaan Seimi, kes lõbustas oma lauludega teisi.

LAUPÄEV: kirjanduslik pealelõuna

ENEL MELBERG (36), filoloog ja rootsi keele õpetaja Stockholmi täiskasvanute gümnaasiumis, esines siin esmakordselt eesti publikule peale seda kui ta oma esikromaaniga *Mordershjärta* (Emasüda; vrd. AK 1/78:28) 1977 kiiresti läbi lõi ja otsekohe rootsi parnassi poolt küpseks kirjanikuks tunnistati. Pärast seda on ta kirjutanud uue romaani *Medeas döttrar* (Medeia tütrede, 1978) ja kirjutab praegu kolmandat, millest ta nüüd esimese peatüki ette luges. Tema ettekanne oli leebelt esitatud vestlus intellektuaalses otse-keeles oma kirjutamise tagapõhjust, viisist ja ambitsioonidest.

PEETER UMBLIA (28), pedagoogika õppejõud Stockholmi ülikooli juures, andis juba kuus aastat tagasi välja luule-

tuskogu ... *tågen fortsätter att gå* (... rongid liiguvad edasi) ja kirjutab novelle ajakirjadele. Ka tema esines esmakordselt eesti publikule, lugedes ette oma luuletusi ja novelli *Strejk* (Streik). Enne seda jutustas ta poeetilise rõhuga täpseis ümmargusis lauseis oma isiku arengu- loost ning tekkinud vahekordadest oma päritolu ja pärit- olustikuga.

Mõlemad ettekanded olid rootsi keeles, milles kõnelejad elavad ja kirjutavad. Siiski: kui nad oma aujärjelt veidi- keseks alla astuksid, võiksid mõlemad ka eestikeelseid ettekandeid pidada. Elevust tekitas (ning võeti loodetavas- ti kõigi poolt huumoriga vastu) uudishimutseva vanema ge- neratsiooni katse neid „pahu eesti lapsi“ noomida nende „ebaestiliste“ vaadete pärast.

KALJU LEPIK kõneles teemal *Kirjanduslikud skandaalid eesti kirjandusloos*. Ta vihjas linnulennult nendele sündmustele ja vaidlustele, mis eesti kirjanduselu on aegajalt vapus- tanud. Kahjuks eeldas see loeng eesti kirjandusloo kaunis head tundmist, mis tegi ettekande paljudele raskeltnaudi- tavaks.

Lepik võttis vaatluse alla tormid Johannes Aaviku keele- uuenduse ümber, Gustav Suitsu šikaneerimise poliitilistel põhjustel, Eduard Vilde väljapaistva talendi auhinnata jätmise, „Siuru“ boheemitsemise, Underi ja Visnapuu erooti- lise luule, Mait Metsanurga kontroversiaalse loomingu, mil- le üle nii Tallinn kui Moskva korraga pahandasid.

Viimase aja skandaalide hulka luges ta Marie Underi kuulsa- te erootiliste luuletuste väljapraakimisi ja muutmisi pa- guluses ja ilmselt ka (küll vihjamisi) Tõnu Parmingu ette- kannet *Intiimsus, erootika ja armastus eesti kirjanduses*. (See Parmingu ettekanne tuleb muide avaldamisele peatselt ilmuvast Metroo-raamatus.)

LAUDKONNAVESTLUSEST jäi meelde Helga Nõu sissejuhatav sõna- võtt *Rootsi-eesti kirjandus teelahkmel*. Pärast seda unu- tati arutluse pealkiri, kuid asi kujunes väga elavaks to- taalseks laud- ja pinkkonna vestluseks, mis ei viinud (ega võibolla pidanudki viima?) kuhugi. — Laupäevast kava jäl- gis 60 - 70 isikut.

E n e l
M e l b e r g

Minult päritakse sageli, millal ja miks hakkasin kirjutama ja miks ma seda varem ei teinud. Olin debüteerides 33-aastane, mis pole küll eriti kõrge vanus, aga siiski: paljud debüteerivad juba kahekümneselt. Olen avastanud, et päris paljudel naistel on samasugused enda-avaldamise takistused nagu minul. Mulle on alati meeldinud kirjutada; tunnen, et saan paremini mõtelda, kui formuleerin end kirjas. Kuid ma pole proovinud kirjutada laualaekasse luuletusi või novelle.

Tõkked, mis takistasid mind kirjutamast, olid mitmesugused. Mõned neist olid „puht-literaarsed“ – näiteks see, et kirjutamine on midagi väga peent, sügavmõttelist ja intellektuaalset. Kord kahekümneselt kirjutasin päevikut. See oli teeseldud – kartusest, et kirjutatu võiks kuidagi sattuda avalikkuse ette. Kõik, mida siis kirjutasin, tundus nii lapsik. Ei osanud alustada sellest konkreetsest, mis mind ennast otseselt puudutas. Kukalt pitsitas kogu aeg literatuur suure L-iga.

Arvan et taoline tõrge on paljudel, eriti naistel. Seda on nüüd kergem ületada, sest on olemas nn. naistekirjandus. Mõned peavad seda naiste eneseteostamise moevooluks. Öeldagu mis tahes, ilming vastab siiski kindlale vajadusele. Naised tahavad nüüd ennast avaldada ja vahendada oma kogemusi teistele naistele.

Ilusaid naiste portreesid on küllalt kirjutatud meeste poolt, need on aga alati väljaspoolt nähtud. Tänapäeval julgustavad aga naised üksteist kirjutama ja debüteerivad isegi pensionieas „tädid“, kes varem märkisid oma mõtted lipakatele, mida tuli peita meeste eest. Neil on olnud raskem kui minul nüüd.

Üheks lisatakistuseks on olnud minu eesti päritolu. Olin kaua kinni mõtte juures, et mida küll ütlevad isa ja ema? Mis arvavad sugulased ja kuidas suhtuvad asjasse eestlased? Aga umbes kuus aastat tagasi katkesid mu kontaktid sugulastega kaunis drastilistel ja erilistel asjaoludel. Selle

*21.4.79 METROO Kultuuripäevadel peetud ettekanne. Tõlkinud ja mugandanud Enno Klaar.

tõttu tunnen ennast nüüd vabana kirjutama, mida ise pean tähtsaks ja vajalikuks. See samm põhjustas minu astumise rootsi kultuuritraditsiooni ja pöördumise haritud publiku (peamiselt naispubliku ja naisliikumise) poole.

Ma ei puuduta lähemalt asjaolusid, miks ja kuidas hakkasin kirjutama. Ilmunud raamatute kohta ütlesin, et lähtusin mõlemal juhul kriisiolukorrast, mis mulle enesele just siis oli keeruline ja raske. Mõlemad käsitlevad siis ka peamiselt naiste probleeme ja seda ka ajalooliselt vaadates.

Kui rääkida vormist, siis võiks selle kohta palju ütelda, kuna mind on just vormi asjus valesti mõistetud. Näiteks kasutan ma meelega stiilisegu, „killustatud“ vormi. Mõned arvustused ütlesid: „Hea, aga killustatud.“ Oma esimeses raamatus kasutasin nelja eri stiili, ja seda sellepärast, et iga osa stiililiselt vastaks selle naise ajastule ja spetsiaalsele olukorrale, kellest parajasti on juttu. Stiil ja keel tahab aidata nähtavale tuua ajalisi erinevusi naiste vahel, erinevusi, mis neid lahutavad. Kriitika on välja tõstnud kord üht, kord teist peatükki kui enam õnnestunud. Üldiselt aga sai *Modershjärta* ülekaalukalt hea arvustuse ja seda peeti isegi kõrgeklassilise kirjanduse nime väärivaks.

Kriitikast tähtsamaks pean saanud lugejakontakte, näiteks mu õpilastega täiskasvanute gümnaasiumis. Need on peamiselt naised, kes seal õpivad, naised, kes tahavad teha midagi muud kui seni, on hakanud mõtlema ja liikuma ning on nüüd teel uue olukorra poole. Nende reaktsioon on mulle eriti väärtuslik.

Emasüdame kahe õe dialoogi kohta on olnud eriarvamisi. Ma ei saa ütelda, et nendes kahekõnedes „jutustaja“ olen mina või et „minu õde“ on mu tõeline õde – nagu paljud arvavad. Eesmärgiks oli asja kahest küljest vaadelda, sest raamatute kirjutamine on ju üks viis küsimuste ja probleemide läbitöötamiseks. Kirjutades olen ka ise kogu aeg õppinud ja avastades olen lisanud jooksvalt uusi seiku raamatu sündmustikku. Olen teadlikult diskuteerinud raamatus iseendaga. Mul on kahtlusi traditsioonilise romaanivormi suletud maailma suhtes, kuhu lugedes sisened ja kust väljud võibolla ainult kena mälestusega.

Ja miks just siis see *Emasüda*?

Mu elus tekkis lõhe müüdi ja tegelikkuse vahel — selle vahel, mida mulle oli õpetatud ja mida ma omal nahal tundsin. Siis ma mõtlesin, et ema roll on üleüldse problemaatiline. Ta oli keeruline mu enda emal ja on keeruline ka minul mu enda lapsega. Ma tahtsin töötada läbi selle probleemistiku nii nagu ta on olnud erinevatel aegadel, näiteks taluühiskonnas, kus elati kaua aega suuremate muutusteta (mu isa ema oli ka talunaine).

Lugesin siis palju taluühiskonnale iseloomulikust nagu suulise jutustamise traditsioonist, jutu- ja sõnakunstist, vanasõnadest jne. Neist asjadest kujunes mu raamatus välja vana naise monoloog. Ta pidi olema eestlanna, olgugi et mul oli väga raske tema keelt ja iseloomustust üle kanda rootsi keelde. Sellepärast leidub seal sisuliselt sobivaid rootsi vanasõnu, mida on arvatud eesti vanasõnadeks, mõned leiutasin lihtsalt ise. Või kuidas tõlkida *mats alati on tubli mees* jms.?

Revolutsiooneelset Petrogradi puudutavas osas sai loomulikuks stiilieeskujuks vene romaan — lugesin neid terve rea ja harrastasin järeleaimamist ning stiiliekspimente. Selline kirjutamisviis valmistas mulle palju lõbu.

Lõpuks jõudsin sinna, kus ma ise olin: tänapäeva moodne intellektuaalne naine. Siin tuli kasutada pihtimus-žanrit, mis praegu on käibel. Romaan on suurelt osalt üles ehitatud mu enese kogemustele, kuid palju on kohendatud-kohandatud.

Viimane osa oli kõige keerulisem, kuna katsusin kirjeldada aega, mida polnud veel olemas — samal ajal kui jutustaja oli paigutatud n.ö. käpuli taignasse. Tuli kujutleda tundeid, müüte, rolle ja formuleerida neid nii kuidas nad võiksid olla. Seda ei saanud teha teisiti kui päevaraamatu vormis.

Raamatust ei tule liig palju välja lugeda. Kes seda on teinud, on mind kohates imestanud, et ma polegi mingi „metsik indiaanlane“.

Peeter
Umblia

Kui minult küsiti, kas tahaksin täna siin kaastegev olla, pidin veidi järele mõtlema. Seda sellepärast, et ma ei ole midagi kirjutanud otseselt oma kaasmaalastele, vaid üldiselt nendele, kellega mul on kontakt. Nende hulgas leidub muidugi ka kaasmaalasi.

Oma töös olen kohanud vanglates, haiglates, hullumajades neid kõige halvema loosi tõmmanuid, kes seal saavad edasi eksisteerida. Ka nende hulgas on meie kaasmaalasi.

Vastandina Enelile kirjutan ma lühivormis: luuletusi ja novelle. Küllap sellepärast, et olen rahutu inimene ja ei saa keskenduda nii kaua, et saaksin kokku romaani. Nii kirjutangi peamiselt luulet ja sedagi rootsi keeles.

Olen tahtnud kirjutada eesti keeles, aga pole leidnud sõnu, mis suudaks kirjeldada tunnet või kujutluspilti. Vahel tundub see mulle puudusena. Eesti kirjandus, millega olen kokku puutunud, on olnud keelelt nünasi- ja võimalusterikam kui mida rootsi keel on mulle pakkunud. Nii ma tunnen, aga ei tea, kas see nii on.

Luulet pean ma õieti igavaks kirjandusvormiks ja meelsamini kirjutan seda kui loen. Poeeti kuulama minnes oodatakse, et tuleb mingi kuiv ja lohakas, deprimeeritud isik, kellel õigupoolest palju ütelda ei ole. Nii on publikut olnud arvuliselt vähe ka minu esinemistel. Seda toredam, et nii paljud on valmis mind kuulama täna.

Luule kirjutajate peamureks on, et nad ei suuda küündida lugejani. See on meid viinud sammuni, et oleme asutanud kooperatiivse kirjastuse nimega „Författarens Bokmaskin“, kirjaniku raamatumasin.

Kirjastust pean ma sama tähtsaks kui seda mis ma kirjutan. Meie kirjastuses tegutsejatel on üks põhimõte: me oleme kõik nõus töötama kogu teose valmimisprotsessi ulatuses – ladumisest trükkimiseni, köitmisest levitamiseni.

*21.4.79 METROO Kultuuripäevadel peetud ettekanne. Tõlkinud ja mugandanud Enno Klaar.

See on kaunis pingutav publitseerimise viis. Oleks palju lihtsam, kui üks tavaline kirjastus võtaks kõik oma kanda. Siis on aga puuduseks, et teose levik jääb väga kitsaks. Ainult ajalehtede kultuurinurga toimetajad ja mõned üksikud asjahuvilised juhtumisi tunneksid ära nime Umblia ja ostaksid raamatu.

Oma kirjastatud ja trükitud raamatu-kaubaga mööda maad reisides saad aga huvitava kontakti nendega, kes tõesti loevad.

Minu pürgimus luulet kirjutades on end vahendada teistele. See väljendus kindlasti tundub pingutatuna ja ambitsioosena. Aga olgugi et ma ei oska ei maalida ega kujusid raiuda, tahan kuidagi ikka väljendada seda, mida näen ja tunnen. Olen leidnud oma väljendusvormi luules ja novellis.

Mu kirjutamisviis ei ole veel lõplikult kujunenud, kuna mu looming kipub võistleva mu igapäevase tööga. Tööl kasutan hoopis teist keelt: see on ratsionaalne, loogiline, analüütiline – ning käsitleb psühhiaatriat, psühholoogiat ja käitumisteadust (behaviorism, beteendevetenskap). See keel võistleb minu seesmise poetilise keelega. Olen õnnelik, kui mulle öeldakse, et ma ei kirjuta eriti teaduslikult. Siis tunnen, et keel minus on kuidagi veel elav.

Kui olin noorem, oli mul palju kontakte eesti kirjandusega. Käisin Eesti Algkoolis ja hiljem rootsi keskkooli eesti klassis. Minnes sealt edasi puht rootsi kooli murdus minus midagi. See oli formaalne hoiak väljaspoole, mis oli mind tagasi hoidnud. Mu keel läks lahti ja ma hakkasin julgema kirjutada avameelselt ja selgelt. Hakkasin järele mõtlema selle üle, kes ma olen.

Mäletan, et kirjutasin juba seitsmeaastaselt kirjandeid Eesti Algkoolis, mille üle õpetaja pead raputas, lisades tunnustavalt, et „kui sa ainult kirja niivõrd ära õpiksid, et saaksin lugeda, mis seal seisab“. Ma ei tunne veel tänapäevalgi eesti õigekirjutust, mis muidugi on mu enda viga.

Ma tean ka, et see ringkond, kes mind loeks eesti keeles, on väga väike. Väga, väga väike. Kuna olen töötanud Ojamaa

(Järg lk. 22)

Kuna paljudele lugejatele on AK peamiseks või koguni ainukeseks kontaktiks eestikeelse ajakirjandusega, avaldame sel veerul olulisi osi mujal ilmunud artiklitest, eelistades faktilist informatsiooni, mis lubab lugejal iseseisvale arvamisele jõuda.

EESTI PÄEVALEHT

ESTONIAN DAILY NEWS

„Pool-
päeva-
leht“

Stockholmi Eesti Päevalehe andmeil on ametvõimude nõudmisel lõpetanud ilmumise Tartu Poolpäevaleht. Asjade käik olnud järgnev:

14. okt. 1978 hakkas ilmuma „Valge Võtme Vennaskonna ja Maarjamaa Kultuuriühisuse häälekandja“ Poolpäevaleht. Seda tavalisel kirjutusmasinal, formaadis 29 x 41,5 cm valmistatud lehte ilmus kuni 23. dets. 1978 kuus numbrit (vrd. lk. 18 - 20 ja 37).

Jaanuaris 1979 saabunud Tallinnast Tartu KGB major Lillemaa, kes nõudnud seal Jaan Isotamme vahendusel lehe tegevuse lõpetamist. See lõpetanudki ilmumise.

Aprillis teostanud KGB leitnant Viktor Kozlov rea ülekuulamisi Tartus: 10.4. poetess Doris Kareva, 11.4. Arvo Vest ja Ado Lindrop (end. ENSV haridusministri poeg), Anton Raid, Katrin Kolde ja Villu Liiv. Tallinnas olevat muude hulgas üle kuulatud ka kunstnik Leonhard Lepin.

23. aprillil otsustanud Noorte Autorite Koondise juhatuse välja heita filoloogia üliõpilase Hubert Jakobsi. Seda tehtud juhatuse liikmete Kalju Kääri ja Tõnis Lehtmetsa kategeoorilisel nõudmisel, kes nimetanud Jakobsit „ebasoovitavaks elemendiks“. Järgmisel päeval kutsutud Jakobs ülikooli rektori Arnold Koop'i jutule, kes ähvardanud teda väljaheitmisega ülikoolist juhul kui ta ei esita rahuldavat kirjalikku selgitust oma käitumise kohta. Aprilli lõpus arutatud Poolpäevalehe asja ka partei Tartu linnakomitees.

10. mail süüdistanud Jakobsit ülikooli I kursuse filoloogiaõpilaste koosolekul TRÜ parteiorganisatsiooni sekretär Advig Kiris. Ta nimetanud Poolpäevalehte nõukogudevastaseks, natsionalistlikuks ja religioosseks. Samal päeval kutsunud rektor enese juurde Jakobsi, I kaugõppe-kursuse ajaloo-üliõpilase Viktor Niitsoo (keda süüdistatud kaastöös PPL-ile) ja Ado Lindropi. Kõigilt nõutud kirjaliku seletuse esita-

MEIE AJALEHE PALE, OLEKUS JA EESMÄRGID (algus lk. 1)

demistele tõeliselt ustavad inimesed. Vennaskond on suletud organisatsioon, mille sisemus on avamatu, kuid mille välised püüdlused pühenduvad kogu rahvale. Vennaskonna liikmetelt nõutakse kõigepealt usku Valgesse Võtmesse, mis sümbolina ühendab endasse usu oma rahva kõlbelisse ja kultuurilisse taessündi ja mis on eesmärgiks püüdluste ühte lõpp-punkti jõudmiseks, see on jumal Taara tunnetamise juurde. Iga vennaskonna liige peab seepärast kummardama Ühtainsat Jumalat - Taarat, Paarusk ei ole dogmaatiline, Taara all ei tule mõelda ainult usuulist Üldistust, vaid selleks on kogu maarahva võimalik, maksimaalne kõlbelis-kultuuriline fenomen. Ajalehe edaspidistes numbrites avaidatakse kirjutisi selle usuvoolu religioosetest, filosoofilistest, eetilistest, esteetilisest, poliitilisest jm. tõekspidamistest. Valge Võtme Vennaskonna isikuline koosseis ja vennaskonna sisuline tegevus on salastatud ja selle reetjaid, kes on kuulunud tema koosseisu, heidetakse pärast süü tuvastamist vennaskonnast välja ja pannakse Taara vande alla.

Maarjamaa Kultuuriühisus on hoopis laiem mõiste. Sellesse organisatsiooni võib kuuluda igaüks, kellele südamelehedane oma rahvusliku kultuuri kestvus ja süvendet arendamine, Maarjamaa Kultuuriühisus ei ole mitte midagi ametlikku, ta lihtsalt ühendab inimesi, kelle vaated rahvuskultuurile enamjaolt Ühtivad. Tema olemus ei ole kitsendatud riigipiiridega, temasse võib kuuluda igaüks, kes tunnistab maarahvast ja tema kultuuri, hoolimata mis rahvusest ta on. Ka selle or-anisatsiooni olemust selgitame järgmistes lehe numbrites.

Ajalehte "Poolpäevaleht" paljundatakse masinakirjas (seni, kuni pole võimalik kasutada muid vahendeid) ja ta ilmub esialgu kaks-korda kuus.

Kaastööd ajalehele võivad teha niigiis kõik, kes soovivad. Selleks võivad olla ilukirjanduslikud teosed (luule, proosa, esseed jms.), originaalarvitiiklid enamjaolt kõigilt teemadelt, kriitilised artiklid kultuuri kohta, tõlked nii ilukirjandusest kui ka muudelt aladelt, esseed kõikvõimalike kultuuriprobleemide kohta (kunst, muusika, humanitaarteadused), kultuurisündmusi käsitlevad kroonikataolised kirjutused, satiirilised palad jms.

Ajaleht avaldab ka soovi korral kuulutusi, õnnitlusartikleid, nekrolooge, teateid ja kultuurireklaami.

Võetakse vastu ka fotosid ja karikatuure.

Kaastöö eest honorari ei maksta, parimaid kaastöölisi võidakse vaid premeerida. Kaastöö autor saab tasuta autorieksemplari, kui teatab oma aadressi.

Iga kaastööline võib avaldada oma kirjutisi üksipuha mis nime all või hoopis nimetult.

Kõikidele kirjalikele küsimustele vastab ajaleht kahe nädala jooksul kirja saabumise päevast kas ajalehe kaudu või kirja teel. Toimetuse aadress leidub viimasel leheküljel.

mist. 14. mai käsikirjas teatatud Jakobsi eksmatrikuleerimisest „nõuk. üliõpilasele sobimatu käitumise pärast”. (EPL 16.5.79:1; 2.6.:1; 30.6.:1; vrd. V-E 15.5.:10; VES 24.5.:3; 5.7.:1; VE 5.6.:3)

AK: PPL-i väljaandjate programm (vt. lk. 18 - 20) rõhutab nende soovi legaalsuse piiridesse jääda. Silmatorkava pealkirjaga Jaht Tartus illegaalsele ajakirjale (EPL 16.5.:1) artiklis ei leidu andmeid, mis tõestaksid vastupidist või õigustaksid väljendusi põranda all ilmuv või jaht.

ПРАВДА

Suletud
raamatukogud

„Kreutzwaldi-nim. Riikliku Raamatukogu kolm miljonit trükist asuvad kaheksas keldris, mis on laiali pillatud mööda tervet Tallinna. Osa raamatuid on koguni linnast väljas, valveta ja kütmata Ohtu mõisas. Mitte ükski ruum ei vasta tarvilikele nõuetele: mõned on niisked, teised hoopiski avariiolekorras. ... Sellise „hoidmise” tõttu rikneb igal aastal kuni 50 000 raamatut...

Kuhu küll pole abi saamiseks pöördunud raamatukogu inimesed! ... Alguses vastati pöördujate kirjadele, anti lubadusi, kuid hiljem ei reageerinud enam keegi nende järelepärimistele. Tekkinud olukorras astus ministeerium enneolematu sammu: sulges ülitähtsa kultuurikeskuse vähemalt käesoleva aasta sügiseni. ... Ja pole teada, kui mitu aastat venib uue raamatukogu ehitamine, mille algus on kavandatud 1981. aastale...

Nagu kinnitas Eesti NSV Rahvakontrolli Komitee korraldatud kompleksne kontroll, on raamatukogude lood kehvad ka vabariigi teistes paikades. Palju aastaid on veninud Tartu ülikooli teadusraamatukogu püstitamine ... Raamatukogude ehitamine Tallinna mikrorajoonidesse lükkub aina edasi: viiest sel viisaastakul kavandatust on seni valmis vaid üks, seegi elumaja väikeses korteris. ...

Eesti NSV Rahvakontrolli Komitee avastas raamatukogunduse olukorras tõsiseid puudusi. Kuid millegipärast on komitee vältinud küsimust konkreetsetest süüdlastest, isikuist, kelle tõttu on sattunud raskesse olukorda muu hulgas ka Eesti peamine raamatukeskus. Ning mis kõige olulisem: seniajani pole selge, mida võetakse ette — ja kes seda teeb —, et asja parandada. Seniks on Kreutzwaldi-nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu uksele taba ees...”

(Pravda, 21.6.79, vrd. SV 29.6.:2)

laste suvekodus, on mul olnud palju kontakte lastevanemate ja teistega, kellele olen tutvustanud oma kirjutisi. Sellest teangi, et minusse sümpaatiaga suhtuv ringkond on äärmiselt väike eestlaste hulgas.

Kunagi ilmus *Eesti Päevalehes* mu pilt – habemes ja teksaspükstes. Selle peale helistati toimetusse ja küsiti: „Kes kurat see marksist on?” Ometi ei seisnud lehes sõnagi sellest, mis mees see Umbliia on. Niisugust hoiakut kohtan kahjuks väga sageli vanema ja keskmise eesti põlvkonna juures.

Mu välimus ei tohiks olla tähtis, tähtis on ju ainult see, kes ma olen ja mida kirjutatan. Eesti keeles kirjutamise võimalused on minul ja teistelgi kaunis piiratud, kuna me kohutades ikka sõjakirve üles kaevame. Olen kogenud eestlaste puhul palju sellist hoiakut, kus peategevuseks on sisemised intriigid ja lõhkumised, selle asemel et võetaks käsile tänapäev ja vaadataks, milles probleemid õieti seisavad. ja mida oleme õppinud oma üle 30-aastasest Rootsi-kogemusest, mis võiks kasuks tulla teistele siia saabuvatele gruppidele.

Olen veidi kogenud ka vanema generatsiooni tahet eesti keele edasiandmiseks oma järglastele. Olen nimelt töötanud kodukeele õpetajana. Mul on olnud õpilasi, kes oma vanemate tahtel pidid tingimata õppima eesti keelt. See tahe saadab küll lapse kodukeele õppetundi, kuid samal ajal ei anna lapsele mingit loomulikku pidet keele õppimiseks, kuna kodus räägitakse rootsi keelt (olguigi et mõlemad vanemad on eestlased). Niisugusele kahepaiksusele reageerisin laste kojusaatmisega, mille tagajärjel kohtasin nende vanemaid. Kõnelused nendega on olnud kasulikud järelemõtlemiseks selle üle, milleks tahetakse õpetada eesti keelt.

Keelest veelgi olulisem on tunda oma juuri. Kust ma olen tulnud ja miks paiknen just seal, kus olen? Kuidas nägi välja mu „tagamaa”? Ma ei tea, kas praegu on saadaval realistlikku Eesti ajaloo kirjeldust. On olemas palju ilusaid kirjeldusi sellest, kuidas kunagi Eestis oli. See ei pane imestama, kui võrdleme end teiste rahvusgruppidega, kes on olnud sunnitud lahkuma oma kodumaalt samastel asjaoludel.

Ka nemad valivad välja ainult selle, mis oli positiivne ja ilus. Olen käinud palju vanemate eestlaste juures, et kuulata nende jutustusi oma möödunud aegadest. Seal on palju asju hoopis teisiti kui neis lugudes, millega meid on „kasvatatud“.

Kui me nüüd kardame rootsistumist, siis olgu meile trööstiks Eesti maa, rahva ja keele olemasolu, mida pole veel välja juuritud. Meie rootsistumises siin ei peitu mingit hädaohtu eesti kultuurile, mida ehitada ja ülal hoida suudetakse ainult Eestis. See minu arvamus võib lõigata valusasti südamesse nii mõnelegi, kuid minu vaade asjale on niisugune.

Kui nüüd tagasi pöörduda mu kirjutiste juurde, siis kasutan neis üsna otsest ja moodsat keelt. Olin päris kurb, kui mind kunagi EPL-i arvustuses täiesti vääríti mõisteti.

Katsun siin seletada raamatut, mille pealkirjaks on ...och tågen fortsätter att gå. See käsitleb allmaaraudtee-miljööd. Keskkond pole siin kuidagi unikaalne ega isegi eriline, vaid kaunis tüüpiline ühiskonnale, milles elame.

See on ühiskond lõhestunud sihiasetusega, pealtnäha ratsionaalne ühiskond, mida juhivad ebaratsionaalsed inimesed. Oma „käitumisteadlase“ töös näen, kuidas inimesed, ükskõik kui ratsionaalselt nad ei arva end mõtlevat, langetavad oma otsused tundelistel alustel.

Kirjeldan seda maailma nii nagu mina teda näen, püüdes välja astuda inimese üksilduse vastu, mis on olemas tõeliselt. Paljud peavad seda deprimeerivaks, sissepoole vaatavaks lugemiseks. Et ma selliseid asju kirjeldan, oleneb võibolla sellest, et ma kõigele vaatamata usun ajasse, milles elan, ja loodan ka, et on tulevik. Et on vaja kinni võtta sellest, mis valutab, põletada, lahti lõigata. Puudutada neid asju – edasiminemiseks ja mitte takerdumiseks.

Enno
Klaar

Laudkonnavestlusest Kirjandus teelahkmel sündind ettepanek.

VÄIDETAKSE liiga tihti, et eesti kirjandus on vaene. Või et teda on liiga vähe ja valikuta. Et on tagasivaatav ja ebaaktuaalne. Etseetera etseetera.

VASTUVÄIDE sellele oleks, et eesti kirjandus tervikuna ei ole eriti vaene, ka mitte eriti üksluine. Ning teda on ka kaunis palju. Meisterlikum osa eesti kirjandusest on luule, mõõdetav ükspuha mis muu rahva omaga.

ERINEVAD ARVAMUSED eesti kirjanduse kohta tulenevad pahasti teadmatusest, näib. Paljudel meist, väliseesti lugejaist (eriti alla 40!) lihtsalt puudub ülevaade või kontakt ahvatlevama osaga eesti kirjandusest.

VÄIDAN SEEGA, et meil ei puudu mitte kirjandust: meil puudub informatsioon sellest, mis on olemas ja kus.

JÄRELDUS sellest: esmajoones on potentsiaalsele lugejale, kellele lugemine eesti keeles ei ole harjumuse asi, vaja kättesaadavaks teha eesti kirjanduse sisunäitajad ja selle ulatuse koordinaadid. Jah, seda isegi enne RAAMATUT ennast, sest tänapäeva väliseesti lugeja tahab valiku teha oma isikliku maitse kohaselt.

KONKREETNE TEOSTUS oleks kaunis lihtne, kui olemasolevad informatsiooni- ja kultuurikanalid (ajalehed, kultuurikoon-
dised jne) seaksid endile eesmärgiks – kas „objektiivselt“ või „subjektiivselt“, peaasi et arusaadavalt ja asjalikult – tutvustada eesti kirjandust hoopis teisel ja lihtsamal viisil kui seni. Kui me eesti kirjandusest hoolime, miks peaks siis selle tutvustamine-levitamine ainult kirjastaja, autori või peaaegu puuduva kirjanduskriitika hooleks jääma?

NÄIDE, kuidas mõistlikku informatsiooni olemasolevast ja ilmuvast kirjandusest levitada, oleks perioodiliselt paljundatud teadaande-lehed, nagu neid koostavad raamatukogud sisseostetud raamatute kohta. Me võiksime niisuguseid loendeid sisuliselt paremini liigendada, anda ka lühida, kuid küllalt ammendava sisukokkuvõtte iga raamatu kohta ja lisada samuti mingi hinnangu, mis näitaks raamatu sobivust

näit. keele raskuse, lugeja vanuse jne. seisukohalt. See informatsioon võiks olla odavas voldiku vormis.

EESTI ASUTUSI, kelle tegevuskavasse üldise kirjandus- ja kultuuriinformatsiooni levitamise mahuks, leidub palju; voldikuid, mis peaksid silmas oma liikmeskonna erilisi huve võiksid koostada kõik organisatsioonid.

ENNEKÕIKE võiksid aga just meie ajalehed senisest paremini jälgida ilmuvat kirjandust nii siin kui Eestis, põhjalikumalt tutvustada ja hinnata seda lugeja aspektist (ilma kirjanduskriitilisi nõudeid rakendamata – kirjanduskriitika on omaette peatükk).

KÕIGE PAREM oleks, kui aktiivsem osa lugejaskonnast ka ise vahendaks oma kogemusi teistele lugejatele. Kui olete lugenud midagi head eesti keeles, võtke kätte ja kirjutage lugejakiri ükspuha mis lehele, jutustades, mida olete lugenud, mis on sisu ja miks teos teile meeldis. Ja kust teda osta saab.

SUURIM PUUDUS globaalses eestluses näib mulle ressurside raiskamine peaaegu igal alal. Informatsioon juba olemasolevast ei levi, teateid-teadmisi ei vahendata küllaldaselt määral. Debatt ja arutlused langevad maha sinnasamasse kurnad sündisid, teiste mõtteid ei võeta üles ega kanta edasi, ajalehed ei maini teiste väärt artikleid jne jne.

KUI TAHAME, et kirjanduse tutvustamise aktsioonil mingi suurem efekt oleks, peaks seda harrastama suurem hulk inimesi ja mitte ainult peotäis asjatundjaid. Neid oleks vaja kõikjalt ja igast „ringkonnast” – eeltoodud põhjustel.

ALGUSE peab iga asi kuidagi ja kuskil saama. Soovitan Aja Kirja lugejaskonnale see kinnas üles võtta!

AJA KIRJALE aga soovitaksin hakata üheks stiilinäitajaks: kuidas nappide vahenditega pakkuda vajalikku informatsiooni eesti kirjandusest. See avaks noorematele aastakäikudele ukse, mille lahtitegemisega paljud neist ise hakkama ei saa.

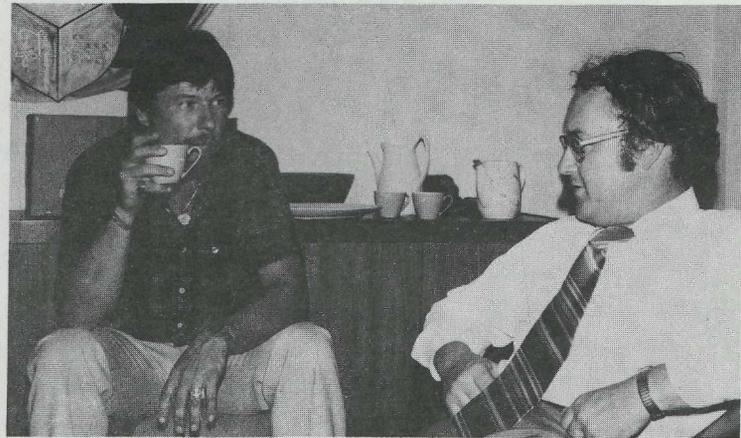
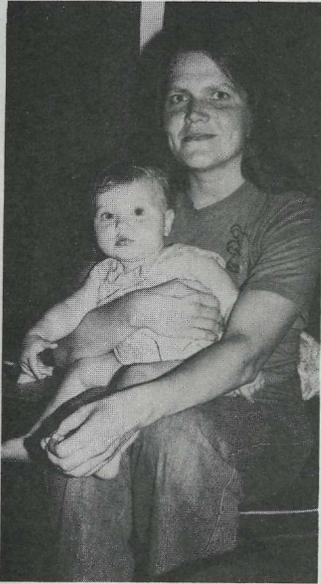
18. - 26. augustini koguneb Kotkajärvele XIII Metsaülikool. Kuidas on see „Välis-Eesti ainuke eesti ülikool“ suutnud elada tosin aastat ja kuidas ta elab praegu?

MÜ on algusest peale olnud *entusiastlik* liikumine ning on seda tänagi veel. Entusiasm „Eesti asja“ vastu kõigepealt, kuid tingimata käsikäes entusiasmiga kõrgetasemelise akadeemilise diskussiooni vastu. Seda aspekti on tunnustanud Kent State University, mis annab MÜ-st osavõtnuile akadeemilisi arvestuspunkte. See aspekt on kahjuks olnud ka pidevate arusaamatuste, isegi laimu ja kallaletungide põhjustajateks nende kaasmaalaste poolt, kes ei taha aru saada akadeemilise, vaba diskussiooni vajadusest vabas ühiskonnas. Tuleb toonitada, et MÜ on algusest peale otsinud ja angažeerinud teadusliku kraadiga lektoreid ning tunneb end praegugi akadeemilise traditsiooni kandjana.

Kuid organisatoorsel tasemel tähendab entusiasm suurt eneseohverdumist: algatus, eeltööd, tegelik läbiviimine on nüüd juba tosin aastat toimunud tasuta, auametlikult. Tõsi küll, on arutatud ka mingi põhikirja või üldse struktuuri asja, kuid see on jäänud „nõnda kui alguses oli“: need, kes on valmis järgmise MÜ õnnestumiseks arutama ja osa vastutusest enese peale võtma, käivad aeg-ajalt koos ning „ajavad asju“. Viimastel aastatel on Kotkajärve nädalale lisandunud veel talviseidki üritusi (vrd. AK 2/79:29j).

13. tegevusaastal on Kotkajärve kursuse „eestvedajaks“ arhitekt Käbi Lokk (45 Fulton Ave., Toronto, Ont. M6K 1X6, tel. (416) 463-9065), kuna kogu MÜ tegevuse koordineerimine lasub dr. Vello Soots'i õlgadel (37 Margaret Ave., Willowdale, Ont. M2J 4C2, tel. (416) 491-3899). Mõlemad soovivad aga rõhutada, et nad ei tunne end kuidagi „direktoritena“, vaid rohkem kontaktipidajatena. Kõik MÜ algatuse-üritused arutatakse läbi ja otsustatakse paarikümnepäise juhatuses koosolekuil, mis on k.a. toimunud kaks korda kuus.

Tutvustavat materjali (k.a. valmis ka pooletunnine tutvustav film) ja muud lähemat informatsiooni saab ülaltoodud aadressidelt.

Taavo
Virkhaus

Kirikhärrade kottiajamisest 1905-ndal aastal oleme ajaloo lehekülgedelt lugenud; siis näis see moes olevat. Pärast seda aega pole sellest harrastusest enam palju kuulda olnud. Ent nüüd paistab, et teatud isikud meie pagulasringkondades on hakanud kotimeesteks: nad tahavad meie kunstnikke kõvasti kotti ajada – või vähemalt neid, kes juba kotis, mitte sugugi enam välja lasta!

Juttu on muidugi „etnilisest kotist“. Aga meie, kunstnikud (heli- või muud), kes on taideloomingu endale elukutseks valinud, peavad ometi kotist välja hiilima, et elamiseks leiba teenida. Kotimeeste kott on ju liiga väike selleks, et temas leiduvast ära elada.

Kotispüsimisega on veel see häda, et kotisuu kinnihoidjad kuulutavad: „Kunstnikule on suur au kotis olla – kunst kuulub ju rahvale!“ Ja kuskil koosolekul teevad rahvaisadkotipapad seadusi selle kohta, mida kunstnikud tohivad ja mida nad teps mitte ei tohi rahva ette tuua.

Kas räägime mingist totalitaarsest ühiskonnast, kus nii viisi kultuuri kontrollitakse? Ei, me räägime ühest pagulaskoosolekust, kus otsustati, et eesti üritustel võib ette kanda ainult eesti muusikat. Nii et poisid kotti ja jutt otsas.

Kõrvale jättes küsimuse, kes on demokraatlikus maailmas õieti need kutsutud ja seatud käskijad-keelajad, peatugem ühe palju lihtsama arusaamatuse juures. Nimelt tuleb selgeks teha vahe eesti *kunsti* ja eesti *kunstniku* vahel.

Kui palkame ühe muulasansambli või -kunstniku eesti üritustele, võime temalt arusaadavalt nõuda eesti muusika esitamist. Nad tunnevad ju *muusikat*, küll nad siis saavad ka eesti muusikaga hakkama. Kuid kui me kutsume esinema kaasmaalase, peaksime lubama tal näidata kogu oma kunstilist paletti, mitte ainult oma etnilist külge.

Neeme Järvi räägib oma intervjuus AK-1e (2/79:23) just sellest probleemist: ... *minu isiklik huvi (on), et meie professionaalsed ansamblid ... saaksid propageerida ka meie orkestrikunsti ... Orkestri „nägu“ ja klassi ja taset otsustab ikkagi klassikaline muusika. Paljudes maades*

on impressaariod esimeses järjekorras küsinud, et mida te olete lindistanud klassikalisest muusikast? Kui meie oleme teinud ainult oma eesti muusikat, siis ei ole meil midagi öelda, kui meil ei ole klassikat olemas...

Seda ütleb mees, kes on võibolla rohkem teinud kui keegi teine eesti muusika maailma ette toomiseks. Tema juhatusel on hiljuti esitatud Tubinat Stockholmis, Pärti Soomes ja Rootsisis, Margustet Ida-Saksamaal jne jne. Kui Sutherland laulab oma kodus Austraalias, kas nõutakse ainult Austraalia muusikat? Kas Gedda laulab Stockholmis ainult Rootsi asju või Talvela ainult Sibeliust Helsingis? Kindlasti mitte, vaid ikka on kavas Verdi, Puccini, Donizetti. Isegi kui Gedda laulab vene emigrantidele New Yorgis vene romansse, seisab tema programmis ikka ka üks *Vesti la giubba* või *Che gelida manina*.

Aga kui Korjus laulab Chicago Eesti Majas (kus ta esitaski eesti helindeid) Schubertit, siis pannakse seda pahaks! Ja teatakse öelda, et selliseid pärle leidub kindlasti ka eesti muusikas! See on tõeliseks uudiseks maailma muusikateadlastele, kes pole tänini leidnud Schuberti *Lieder*'itega võrreldavaid pärle terves muusika ajaloos.

Põhjuseks võiks ju tuua, et mängime oma üritustel „omameeste“ muusikat selleks, et oma komponiste majanduslikult toetada. Kahjuks see ei pea aga paika. Meie laulupeod välja arvatud ei maksta meie heliloojatele tavaliselt honorare, kui nende töid ette kantakse. See olevat ju „au“ küllalt, et neid üldse esitatakse!

Kui kuulutame välja kompositsioonide võistluse ja teeme üheks tingimuseks, et tuleb kasutada rahvaviise, on tege mist jällegi heliloojate kottitoppimisega. Pole ju iga helilooja stiil põhiliselt tonaalsete rahvalauludega ühendatav. Kas ei oleks küllalt, kui laseksime oma laululindudel laulda nii nagu nende nokad on kasvanud?

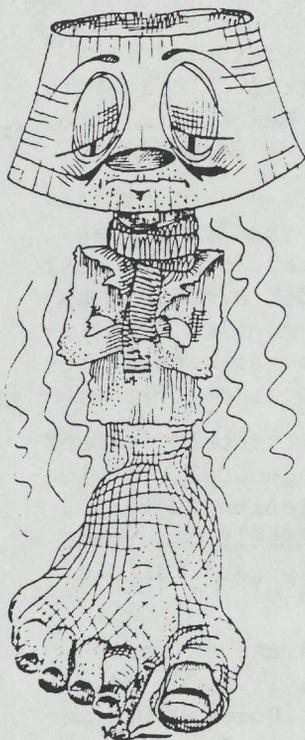
Kui katsuksime lõpuks käituda „solistikeeritud kultuurrahvana“ ja laseksime oma kunstnikud õige kotist välja?

Tsimmai-ruudi-ralla!

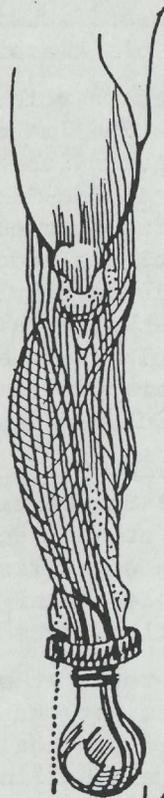
Lambib lamp, mis ükskord oli:
lõppemas on lambiõli!

Õlilambist jääb vaid vari,
lambijalg ja lambihari.

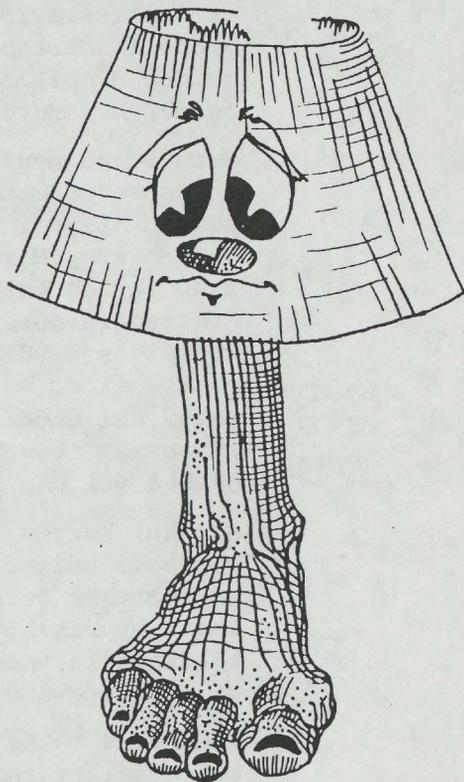
Ainult lambipalavikku
lampjalg lambib igavikku...

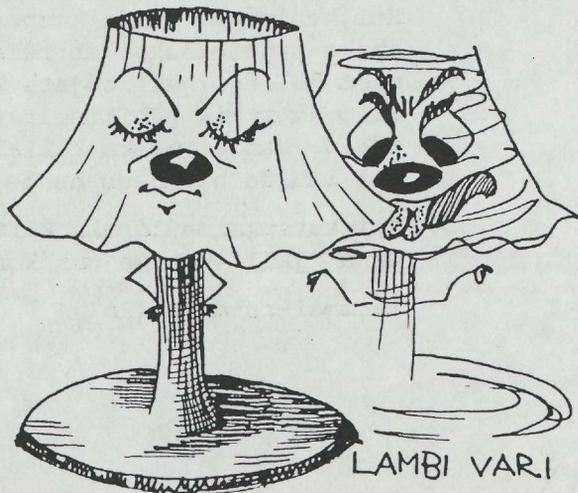
LAMBIPALAVIK

LAMPJALG

LAMBIJALG

LAMBI VARI

VEKSA (Väliseestlastega Kultuurisidemete Arendamise Ühing) korraldusel 18.-30. juunini 1979 Eestis korraldatud kultuuriseminarist võttis muude hulgas osa Aino Lökk Torontost.

Kuidas tulid otsusele seminarist osa võtta?

Tuli lihtsalt tahe minna, ei oska täpsustada kuidas või miks see mõte tuli. Huvi kodumaisi teatrietendusi näha saada vist mängis küll kaasa.

Kui palju läks Sulle osavõtt maksma?

Lend Toronto - Helsingi ja laevasõit Tallinna maksid 630 Kanada dollarit, toitlustamisele kulus oma 60; seminar ja korter olid priid. Tegime ühe vähema grupiga omal algatusel ekskursiooni Pärnusse - nn. maršruut-bussi või „kirbuga“ - mis maksis koos söögiga kümme dollarit lisaks. Nii et ümmarguselt 700 dollarit n.ö. põhikuludeks kahe nädala eest.

Ja mida Sa selle eest said?

See raha oli minu meelest hästi kasutatud. *Hamlet* Juhan Viidinguga peaosas oli suurepärane, ka ballett, ooper ja muud etendused huvitasid väga. Edasi oli elamuseks kahepäevane matk Lahemaa rahvusparki. Seminari loengud olid hea tasemega.

Kas seminar võimaldas ka isiklikke kontakte noortega?

Aeg oli kava tõttu piiratud, aga kontaktide jaoks jäi siiski nii aega kui võimalust. Hästi on meeles Glehni lossis toimunud kontsert ja koosviibimine.

Nii et Sinu arvates tasus hästi ära?

Minu arvates rahulejäämine oleneb isikust. Seminari kava oli iseenesest õige mitmekülgne ja asjahuvilistel oli võimalus oma huviala asjatundjatega rääkida. Noortele, kel pole palju raha, võiks tähtis olla ka see, et hotelliarve oleks olnud oma 55 dollarit päevas.

Ilmar
Mikiver

Millist tohutut vahet tähendas „kevadetüdrukute“ ilmumine eesti luulesse, selleks tarvitseb vaid võrrelda paari värssi Valeeria Villandilt (kodanikuluule!) ja Ellen Niidult (kevadetüdruk!): *Siis kui lahkuvad kured ja varsti saab/ leivaviljaks pikk hakkide rivi,/ jälle traktorimürinal künnad maad,/ millelt kadunud piirikivid.* (Villandi, *Traktorist* 1949... ja *Õnn on inimese enda teha, / sünnib tema mõtetest ja teost,/ elab meeltes, südames ja kehas, / võrsub töökast tahtekindlast peost.* (Niit, *Õnn* 1946)

Need salmid ilmusid samaaegselt, samas kogus (Eesti luule antoloogia II, Tallinn 1955). Se kogu on veel ülekaalukalt täis Stalini-ajastu kodanikuluulet, nagu Villandi traktori-apoteeos. Ellen Niidu laulud on selles suureks erandiks: *Õnn, Hällilaul, Kevade laul ja Kuidas leiti nääripuu.* Kes julgenuks siis väita, et see antoloogia on juba aasta hiljem muutunud hauakiviks kogu kodanikuluuletajate generatsioonile!

1956.a. Loomingus ilmuvad Helgi Kauberi *Kevadhääled*, Lehte Hainsalu *Kevadel* ja Ellen Niidu *Purikas*, millest termin „kevadetüdruk“ tulebki:

*Purikas, purikas, paastukuu pojake,
paastukuu pojake, jürikuu ojake, ...
mätastelt lobjakut laiali soputad,
kasele lainega tüvele koputad,
minu ja leppade jalgasid loputad! ...
Nõutult ma pilguga saadan sind nõlvakult.
Furikanireke, oh sina kõlvatu,
vesise jalaga jätad mind vahtima
ja lähed kevadetüdrukut jahtima.*

Helvi Jürisson tunnetab samal ajal, et *Süttivad tuled / südamekambris, / tuhmid ja hämarad... ning et kui valmimata teos, / veel käärin visandina enda ajus* (1956, 1957).

Milvi Seping aga (luuletuses *Emale*) pöörab mõtted kodunurme, vanemate ja lapsee poole: *Mind kandes jalg sul tihti nurmil astus, / pilk kallistamas õit ja viljapead --/ mu hinge armastuse ilu vastu / koos verrega sa andsid juba seal.* (1956)

Näiteid võiks tuua hulgaliselt rohkem. Kevade-teema levib ka meeste luulesse, nagu nägime eelmises päätükis Jaan Krossi *Kevadest veebruaris* ja Ain Kaalepi „lumesulamisveest“ kõneldes. Kevadvärsse leidub pea igal tolle perioodi luuletajal Meri-laasiga alates (*Kas kuulete kevade kutset* 1957) ja lõpetades Paul Haavaoksaga (*Küünlakuu kevad* 1961). Koos sellise mahlade puhkemisega avaneb ka loodus, kerkivad silme ette mälupildid vanemate või vanavanemate kodust, eesti talust ... kuid samal ajal muutuvad ehedamaks kõik hinge sisimad soovid ja püüded. Niit kõneleb õnnest, mis on „enda teha“. Seping laulab „armastusest ilu vastu“. Siit on ainult kukesamm selle inimese põhi-väärtuste – Tõe, Hüve ja Ilu – taasleidmiseni, mis iseloomustab järgnevat kirjanike sugupõlve, nii-nimetatud „kuuekümnendate aastate poisse“.

Üks huvitav tähelepanek: kui reastada viiekümnendi teisel poolel eesti kirjandusse astunud tosinajagu poete (Haavaoks, Hainsalu, Jürisson, Kangur, Kolla, Lehtmets, Lättemäe, Muller, Niit, Seping, Sõelsepp, Verev) ja kaks prosaisti (Einar Maasik ja Veera Saar), siis on nende keskmiseks vanuseks debüteerimisel 24 aastat, viis nendest on filoloogid, kaheksa lastekirjanikud ja üheksa lõpetanud Tartu Ülikooli! Huvi järeletuleva sugupõlve vastu käsikäes uue vaimse distsipliiniga – need on iseloomulikud jooned sel vahtkonnavahtusel. Nad jäävad püsima ka järgneva generatsiooni – Paul-Erik Rummo, Jaan Kaplinski, Arvo Valtoni, Mati Undi ja teiste nn. kuuekümnendlaste loomingu, mille läbimurre toimub aastail 1962-66. Järelarbujad ja kevadetüdrukud aga lähevad ajalukku kui teetegijad ja sillaehitajad sellele täiesti uuele, mis nüüd järgneb.

(Järgneb)

Harri
Mürk

Pea nõustuma Looga: Käokiri on meeldiv plaat. Hea plaat? Küsigem siis, miks ta on hea (viinajoomine olevat ka hea) või kas ta on üldse hea (nagu viinajoominegi). Kunstiteos ei pea tingimata olema igati meeldiv et olla hea — ja vastupidi. Hea kunstiteos on niisugune, mis võib olla (aga ei pea siiski olema) „ilus”, annab aga igal juhul aluse, millele saab ehitada edasi, mida saab arendada. Niisugune on hea kunsti mõiste, vähemalt meie kultuuris. Kas ta on sellisena universaalne ei tule siin jutuks.

Käokirja põhiline nõrkus ongi just see, et ta ei näita mingit tõelist arengut Kadriko loodud alusega võrreldes, olgugi et jazzi asemel kasutatakse nüüd pop-muusika tausta. „Collage'i” esimesed katsed mitme aasta eest kasutamal vanu eesti regilaule tänapäeva muusika taustaga olid oma-moodi huvitavad. Kadriko oli nende tagasihoidlike katsete õnnestunud tulemus, Käokiri aga osutus selles mõttes pettumuseks, et ta ei pakkunud midagi uut. „Collage'il” ei maksa enam niisugust plaati teha: kahest aitab! Veel üks ja me tüdineme sellest hoopis ära.

Võibolla on õigus neil „puristidel ja pedantidel”, kes vaidlevad Käokirja laadi katsetuste vastu, väites et see on solkimine ja et regilaule tuleb võimalikult „puhtana” esitada (nagu seda teevad näit. „Leigarid” või „Leegajus”. Kas ei ole võimalik, et „need tüübid” on siin aimanud õigesti asja, mis ei paku mingit õiget kunstnilist arengu-joont?

Nii kahju kui sellest ka ei oleks: pidagem meeles, et regilaul on ammu väljasurnud kunstivorm, mis niisiis lakkas ka arenemast juba ammu. Tolle arengu lõppakordiks olid Kalevala ja Kalevipoeg. Regilaulu on nüüd peaaegu võimatu surnuist üles äratada elavaks žanriks, ka kui me tahaksime seda teha. (Mina ise propageerin regilaulu, aga olgem mõistlikud: minevikku võib huviga nautida, aga kas arvame, et seda maksaks uuesti läbi elada?)

Käokiri pole siiski kõlbmatu asi, mida tuleks ära põlata, vaid selles leidub edasiarenemise võimalusi. Laula kuni elad, mis meeldis Loole kõige vähem suupilli-tausta pärast, näib näiteks minule kõige lootustandvamana. Selles lauldakse regilaulule omasel daktülrütmil, aga pillidel mängi-

takse samaaegselt hoopis teisel rütmil. Seega kogu pala omandab omapärase ja huvitava sünkooopilise rütmi.

Süngoop on ise üks omapärane nähtus vanas eesti regilaulus, kus sõnade loomulik rõhk ei lange alati laulu meetrumiga ühte. Kasutada kaht, kolme, kümnet rütmi samaaegselt ei ole ka mitte uus nähtus. Seda tehakse näiteks mitmes Aafrika hõimude muusikalises loomingus, kuid see on meie tänapäeva popmuusikas senikuulmatu (siiski mitte lääne muusikalises traditsioonis ennekuulmatu).

Ka Uno Naissoo ütleb: „Käokiri on tubli samm edasi.“ Aga kas ta ikka on? Või on ta pigem paigaltammumine, kui võrdleme teda „Collage'i“ varasema loominguga? Kuidas oleks, kui nad mängiks veidi, olgu rütmidega, olgu uute sõnadega (miks kasutada ainult ammuseid regilaule? Loodagu uusi värse!) Tänapäeva muusika on nagunii hääbumas liig-monotoonsusse. Pisike samm edasi – jah, aga olgu siis selgesti samm edasi, mitte paigaltuiamine.

TEATEID

Trent 79

Kolmas kursus (vrd. AK 4/77:19, 22 & 3/78:33, 38) peeti 11.-13. maini Vello Hubeli üldjuhtimisel 45 osavõtjaga.

Loengud: *Juhtimisoskuse arendamine* (Jaan Lepp); *Grupi koostöö – esprit de corps* (Taimi Voksepp); *Juhi eeskuju, käitumine ja etikett* (Hilja Kuutma); *Raalid meie organisatsioonide töös* (Andres Truuvert); *Rütmiline võimlemine* (Evelyn Koop); *Võistleja ettevalmistus* (Arvo Tiidus); *Sportlik tegevus: loomulik osa elus* (Jaan Roos); *Kehakasvatus juhi isiksuse arendamisel* (Taimo Pallandi); *Meeskonnamängud ja koostöö-kasvatus* (Tiit Romet); *Ülevaade eesti spordi arengust* (Hans Moks); *Informatsioon ja kultuurivool* (Walter Rand).

Laudkonnavestlused: *Ajakirjanduse osa meie suhtlemises* (W. Rand, Hannes Oja, Henn Arvo; sissej. Vally Johanson); *Aspects of Multiculturalism* (juh. Valve Andre; inglise keeles, lühiettekannetega teiste vähemusgruppide probleemidest).

V E K S A
seminar

Arvult teine (vrd. AK 4/77:24-29) üritus toimus 18.- 30. juunini veerandsaja osavõtjaga.

Loengud: *Uuemaid uurimistulemusi muistsete eestlaste ühiskondlikust korraldusest ning uskumustest* (Juhan Kahk, Enn Tarvel); *Eesti spordielu ja ettevalmistused olümpiaks* (Kr. Arusoo); *N. Eesti osa üleliidulises majandussüsteemis* (Bruno Tamre); *Noorsooprobleemidest sotsioloogi pilguga* (Mikk Titma); *Uudisjooni tänapäeva eesti keeletarvitus* (Reet Kasik); *Tänapäeva ajakirjanduskeelest* (Henno Meriste); *Elektronarvuti ja eesti keel* (Haldur Õim); *Tallinna kohanimedest* (Jaak Simm); *Ühe luuletuse lingvistiline analüüs* (Mart Mäger); *Kunstielu korraldus N. Eestis* (Jaak Kangilaski); *Eesti kirjastuste loominguline aastabilanss* (Kaljo Itra); *Saarlased eesti kirjanduses* (Ülo Tuulik); *Meie lastekirjandus lasteaastal* (Ellen Niit); *Tuglase preemiaga auhinnatud novelli arutelu* (Jaan Kross); *Vestlus Lahemaast* (I. Epner); *Lahemaa rahvuspargi maastikud ja inimene* (E. Linkrus, Endel Varep); *Lahemaa rahvuspargi taimestik* (A. Kalda); *Mõni sõna Eesti maapõuest* (Arvo Rõõmusoks); *Eesti taimkattest ja selle uurimisest* (Liivia Laasimer); *Lahemaa kultuuriloost* (Karl Tihase); *Eesti Loodusuurijate Seltsi tegevus* (Kuulo Kalamees); *Looduse ja keskkonna kaitse* (Eerik Kumari); *Eesti metsloomadest, nende kaitsest ja kasutamisest* (Harry Ling); *Eesti metsadest* (Malev Margus); *Eesti linnustikust* (F. Jüssi); *Viru raba* (A. Kalda); *Tänapäeva Eesti metsandus* (Ivar Etverk); *Sajand eesti kutselist heliloomingut* (Avo-Valdur Hirvesoo); *Meie kerge muusika kujunemisloost* (Valter Ojakäär); *Laul ja rahvas* (Arvo Ratasapp); *Eesti kirjakeele sõnavara rikastamise päevaprobleeme* (Huno Rätsep); *Seotud tüvega sõnad tuletusaspektist* (Silvi Vare); *Eesti kirjakeele grammatilise vormistiku rikastamisest* (Ellen Uuspõld).

Lavalist: *Hamlet* (Draamat.); *Ramilda-Rimalda* (Noorsoot.); *Rügemendi tütar*; *Giselle* (Estonia); näiteid Tallinnfilmi ja Telefilmi toodangust; kontsert *Rahvaviis ja helilooja* (Rein Rannap ja kammerkoor *Ellerhein*).

Tutvumisi: Lahemaa rahvuspark; Tartu; Etnograafia, Tammsaare, Tuglase, Teatri- ja muusika-, Kadrioru kunstimuuseumid; Monumentaalkunsti maja ja Mustamäe ateljeed; Ülel. noorte kunstnike valiknäitus; J.V.Veski haud; „Uue Ilma“ 70. aastapäeva aktus.

Toim.
saadet

World Literature Today, Vol. 53, 1/79. Arvustusi: R.Kaugver, Külalisteraamat (J.Kõvamees Kitching); E.Vetemaa, Väike näidendiraamat (I.Mikiver).

Otto Alexander Webermann, *Studien zur volkstümlichen Aufklärung in Estland. Friedrich Gustav Arvelius (1753-1806)*. Bearb. u. hrsg. von Johann Dietrich von Pezold. Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen, Philologisch-historische Klasse. Dritte Folge, Nr. 110. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 1978:210

Austraalia eestlased 1978. Australian Estonians 1978. X Eesti Päevad ja XII Eesti Mängud Austraalias. Koost. Valdemar Vilder. E. Päevade Üldtoimkond, Sydney 1978:136.

An Exhibition Designed to Encourage the Learning and Maintenance of OUR LIVING LANGUAGES. Held at Macquarie University 10.-16. July 1978. Catalogue of exhibits: Estonian. 5 lk. masinakirjas, koost. V. Vilder. Sisaldab 56 nime-tust eesti keele õppevahendeid.

Eduard Rüga, graafik ja maaliija. Toim. Endel Kõks, Erich Pehap, Arno Vihalemm. Maarjamaa, Rooma 1979:128, 22 ill., 32 reproduktsiooni. Br. S 10.-

Einar Sanden, *Loojangul lahkume Tallinnast*. Romaan. Boreas, Cardiff 1979:240. Kt. S 13.50.

BEO Bülletään. 14. ak., nr. 140 & 141/1979.

Eesti Filatelist. Nr. 24-24, 1979:248. Toim. Elmar Ojaste. Hind 50 rkr., mujal vastavalt rahakursile. Tellida: New Yorgi Eesti Filatelistide Selts, c/o Rudolf Hämar, 31 Addison Terr., Old Tappan, N.J. 07675, USA.

Eesti Laevandus. Bulletin of Estonian Shipping in Exile. Nr. 1 (3)/1979, 6. ilmumisaasta. Published by the Estonian Shipping Agency. 63, Ninian Road, Cardiff, CF2 5EL, Great Britain. -

Raamatu-
riiul

Poolpäevaleht. Valge Võtme Vennaskonna ja Maarjamaa Kultuuriühisuse häälekandja. Ilmub kaks korda kuus. Tartu, nr. 1 (14.10.78:6); nr. 3(11.11.78:6); nr. 4(25.11.78:6); nr. 6 (23.12.78:6). Kõik on masinal kirjutatud (nr. 6 värviliste kopeerpaberitega saavutet „neljavärvitrükis“), kõik formaadis 29 x 41,5 cm (vrd. repro lk. 18-20).

PE A
E 1166 79, 3

Kungla 30 [= kaanel] Toronto Eesti Rahvatantsijate Rühm
KUNGLA 1949 - 1979 [= tiitellehel] Toim. Linda Valter jt.
TERR, Toronto 1979:144, 582 fotot. Kt. \$ 15.-

Jacob Ulfeldts *Rejse i Rusland 1578*. Jacobi Nobilis Dani
Hodoeporicon Ruthenicum. Kommenteret udgave ved Knud Ras-
mussen. Slavisk Boghandel Rosenkilde og Bagger, København
1978:182. Taani diplomaadi reisikirjeldus, mis hõlmab ka
Liivimaad. Vrd. EPL 31.1.79:3.

Gert Helbemäe, *Järelpõimik*. EKKo, Lund 1979:200.

Trent 78. Eesti Liit Kanadas, Eesti Kunstide Keskus, Toron-
to 1979:62. \$ 6.- (Vrd. AK 2/78:45.)

Villem Saarsen, *See mis ma nägin*. Autori kirjastus (levita-
ja: Välis-Eesti), Stockholm 1979:432, ill. Rkr. 150.-

Tunne Eestit II. (Pärnu-, Lääne- ja Lääne-Harjumaa). Teine
leht viiest, E.V. Teedeministeeriumi ametliku kaardi järel-
trükk (a. 1931) mõõtkavas 1:200 000. Välis-Eesti ja EMP,
Stockholm 1979. Rkr. 35.-

Tallinna plaan. 1936.a. väljaande järeltrükk koos täieliku
tänavanimede registriga, Vanalinn eraldi suurendatult.
Välis-Eesti ja EMP, Stockholm 1979: Rkr. 15.-

Lasteaia juturaamat. Tekstid: Erna Klemmer, Elmar Pettai,
Salme Ekbaum; pildid lasteaia kssvandikelt. Stockholmi Ees-
ti Lasteaed, 1979. Rkr. 25.-

Woldemar Reinhold und Ingeborg Kentmann, *Eine Atempause
lang. Kindheit und Jugend im Baltikum*. Herder, Freiburg
1979. DM 26.-

Marie Under, *Puutarhan syksy*. (40 luuletust aastaist 1909 -
1962, 16 tõlkijat.) Toim. Irmeli Pääkkönen, Hoide Sikk,
Kirsti Simonsuuri; järelessee M. Underi luulest: Erna Siirak;
kujund. Urpo Huhtanen. Suomalaisen Kirjallisuuden
Seuran toimituksia 348. Helsinki 1978:124.

Evi Pihlak, *Konrad Mägi*. (Monograafia maalikunstnik Konrad
Mäe (1878-1925) elust ja loomingust.) Kunst, Tallinn 1979:
230. 134 illustratsiooni + värvilised reproduktsioonid.
6 000 eks., rbl. 3.40.